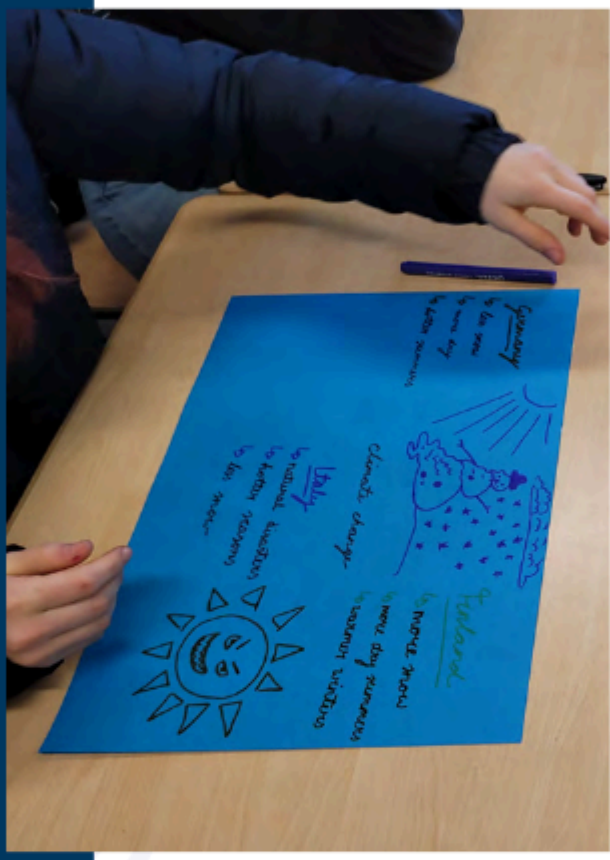
Blå utbildning: Att stärka elever så att de blir blå medborgare

Av BlueLightS, ProBleu & SHORE

Underlag om blå utbildning: varför behövs de och varför just nu?

Även om nya strategiska ramverk, såsom den europeiska havspakten och UNESCO:s strategi för hållbar utbildning, tydligt har fastställt behovet av blå utbildning, är genomförandet fortfarande splittrat i Europa. När projekten BlueLightS, SHORE och ProBleu avslutar sina inledande faser är tiden inför FN:s havskonferens 2027 (UNOC4) ett utmärkt tillfälle att reflektera över deras resultat.

Med utgångspunkt i resultaten tar de tre projekten gemensamt fram en kommande serie tematiska underlag som erbjuder tre kompletterande perspektiv för att integrera blå utbildning i den breda utbildningen. Serien inleds med att sätta skolorna i centrum, men vidgar också perspektivet till det omgivande samhället och undersöker hur vi kan bygga de stödnätverk som krävs för att initiativen ska leva vidare även utanför skolans väggar. Slutligen blickar serien mot systemnivån och beskriver vilka förutsättningar som krävs för att permanent integrera blå utbildning i de nationella utbildningssystemen. Underlagen kan inte säga allt, men de syftar till att stödja samtalet om hur en omvälvande blå utbildning kan erbjudas alla.

Elev från Oriveden yhteiskoulu i Finland, med finansiering från BlueLightS

De EU-finansierade projekten BlueLightS, ProBleu och SHORE stöder skolor i hela Europa och längre bort i arbetet med att integrera blå utbildning i det dagliga lärandet. Genom praktiska verktyg, expertvägledning och finansiering av skolledda initiativ får unga möjlighet att utforska akvatiska ekosystem, koppla lärandet till lokala vattenrelaterade utmaningar och agera för att skydda våra hav, sjöar och floder.

Tillsammans bidrar projekten till EU:s uppdrag ”Återställ våra hav och vatten senast 2030” och hjälper fler skolor att aktivt delta i arbetet med att skapa en hållbar framtid med god vattenkunskap.

BlueLightS ProBleu SHORE

En blind fläck när det gäller vattenmiljön

Utbildning, både formell och informell, är ett av de mest kraftfulla verktyg vi har för att driva på de beteendemässiga och samhälleliga förändringar som krävs för att stärka nästa generation. Ändå är det ”blå” fortfarande en betydande blind fläck i våra utbildningssystem och i allmänhetens kunskap. Frånkopplingen är tydlig och märks i vår förståelse av havet: en studie från Wales 2022 visade att 84 % anser att det är viktigt att skydda den marina miljön, medan **40 % upplever att deras livsstil inte har någon påverkan på havet.** Denna klyfta mellan oro och förståelse återfinns globalt och försvårar vår förmåga att hantera förlusten av biologisk mångfald, klimatförändringarna och föroreningarna.[1]

Problemet går djupare än individuella attityder; det är inbyggt i våra utbildningssystem. År 2023 uppmanade **Peter Thomson, FN:s generalsekreterares särskilda sändebud för havet, medlemsstaterna att ta itu med den bristande representationen av havsrelaterade ämnen i deras läroplaner**. Två år senare går utvecklingen långsamt. Innehåll om havet saknas nästan helt i den svenska läroplanen. I Frankrike tar mindre än en fjärdedel av de lärandemål som uttryckligen skulle kunna introducera havsrelaterat innehåll upp sådana frågor. I den engelska läroplanen saknas orden ”kustnära” och ”marin”.[2]

Att havet saknas i europeiska läroplaner är bara ett exempel: denna l**andbaserade slagsida genomsyrar hela utbildningssystemet, där ämnet får för lite utrymme i läroböcker, bedömningar och lärarutbildningar.** Detta skapar ett beroende av informella utbildningsmiljöer och lärare som får mycket begränsat systemstöd.[3] Det är viktigt att understryka att denna blinda fläck även omfattar alla akvatiska ekosystem. Sötvattensmiljöer och våtmarker förbises i lika hög grad, trots deras avgörande roll för den globala ekologin.

LikeMySea-elever under en snorklingsaktivitet för att registrera observationer på MINKA-plattformen

1 Atkinson M., Wenman C., Zachary C. 2022. Ocean Literacy in Wales: Headline Findings Report. NRW Evidence Report. Report No: 633, 53 pp, Natural Resources Wales, Bangor

2 Feldkamp, N. 2026. Ocean Literacy in French School Curricula. University essay from Göteborgs universitet. https://www.essays.se/essay/d2a566c4c8/

3 BlueLightS. (2026). The Framework for Strengthening Blue Education.

BlueLightS ProBleu SHORE

Varför blå utbildning är viktig

Den blå (akvatiska) och den gröna (terrestra) miljön är oupplösligt sammankopplade. Det går inte att fullt ut förstå den ena utan att förstå den andra, men fördelarna med ett helhetsgrepp som bygger på naturen sträcker sig långt bortom miljökunskap:

Hälsa och välbefinnande: Allt fler forskningsresultat tyder på att kontakt med naturen har en positiv inverkan på barns fysiska och psykiska välbefinnande[4] och kan bidra till att omvandla miljöoro till miljöengagemang. Från skogstjärnar till havet erbjuder akvatiska ekosystem fascinerande pedagogiska miljöer där elever kan lära sig om naturen alldeles utanför dörren.

Social jämlikhet: Naturbaserad utbildning har visat sig förbättra livskvaliteten och STEM-förmågan (naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik) hos barn från missgynnade miljöer och därmed bidra till att motverka strukturella ojämlikheter inom utbildningen.[5]

Ekonomiska möjligheter: En livskraftig blå ekonomi behöver en arbetskraft med kompetens inom hållbarhet, vilket skapar nya arbetstillfällen inom naturvård, forskning, turism och andra områden.

Strategiska politiska mål: Blå utbildning är avgörande för att uppnå viktiga EU-politiska mål, såsom den europeiska havspakten. Den kan också bidra till att uppnå målen i EU:s strategiska STEM-plan genom att koppla samman skolor med aktörer som kan stödja dem och använda engagerande, samhällsbaserade aktiviteter för att locka elever som kanske inte känner igen sig i traditionell STEM-utbildning.

Friska blå ekosystem och ett blomstrande samhälle med egen handlingskraft är två sidor av samma mynt.

ICM-CSIC:s utbildningstillfälle för lärare från landsbygdsskolor i regionen L'Empordà i Katalonien.

4 Soyez-Lozac'h, B., Gottsmann, L., & Fuchs, J. (2024). L'expérience vécue pour penser un autre rapport à la nature ? HAL science.
5 Sprague, N., Berrigan, D., & Ekenga, C.C. (2020). An Analysis of the Educational and Health-Related Benefits of Nature-Based Environmental Education in Low-Income Black and Hispanic Children. Health Equity, 4(1). doi:10.1089/heq.2019.0118.

BlueLightS ProBleu SHORE

Från skolor till system

Underlagen beskriver en väg från fungerande metoder i klassrummet, via de styrnings- och stödstrukturer som krävs för att upprätthålla dem, till de politiska åtgärder och systemramverk som behövs för att integrera blå utbildning i den ordinarie utbildningen.

1. Det första underlaget identifierar de viktigaste förutsättningarna för framgångsrik undervisning i klassrummet och bygger på mångfalden av Blue Challenge-projekt som finansierats av de tre projekten samt erfarenheterna från medlemmarna i nätverket av europeiska blå skolor. Det lyfter fram öppet skolsamarbete, elevers egen handlingskraft och tvärvetenskapliga arbetssätt för att göra blå utbildning engagerande, relevant och omvälvande. Underlaget ger rekommendationer för att frigöra blå utbildnings fulla potential, säkerställa inkludering så att alla elever kan dra nytta av den och koppla globala utmaningar till lokala förhållanden.
2. Det andra underlaget fokuserar **på de stödsystem som behövs för att blå utbildning ska kunna utvecklas och blomstra.** Det undersöker hur samordning, expertis, resurser och kompetensutveckling, med stöd av effektiv styrning, kan hjälpa projekt att växa, bestå och utvecklas från enskilda initiativ till sammanlänkade och skalbara arbetssätt.
3. Det tredje underlaget behandlar den **långsiktiga integreringen av blå utbildning i utbildningssystemen.** Det undersöker läroplansutformningens, de politiska ramverkens, lärarstödet och de institutionella strukturernas roll. Med utgångspunkt i BlueLightS-ramverket ger det praktisk vägledning för att integrera blå utbildning i nationella läroplaner och politiska strategier och nå elever i stor skala och i olika sammanhang.

GÅ MED I BLUE EDUCATION-PLATTFORMEN FÖR NYHETER, EVENEMANG OCH MER!

LikeMySea-elever under sitt tillfälle i Barcelona tillsammans med teamet från Institut de Ciències del Mar (ICM-CSIC)

Kontakt

BlueLightS Project SHORE Community ProBleu

Funded by the European Union

Views and opinions expressed are those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the EU or CINEA. Neither the EU nor CINEA can be held responsible for them.